

GOSPODARSKI LIST

za poljedelstvo, gospodarstvo, svilorejo, trtorejo i. t. d.

Izhaja dvakrat
na mesec.

1875

Velja za celo leta f. 2.
za $\frac{1}{2}$ leta f. 1.
Društveniki dobivajo ga
brezplačno.

Izdavatelj c. kr. kmetijsko društvo Goriško.

Tečaj VI. v Gorici dne 15 septembra **List 17.**

Zapopadek :

1. Darila, ktera se bodo l. 1875 delila plemenskim konjem. —
2. Preuravnava deželne kmetijske šole. —
3. Poziv vinorejcem. —
4. Zakaj nektera ptuja plemena vpeljana v druge pokrajine hirajo? —
5. Koliko pomaga gnoj travnikom? —
6. Izlet na planino Razor. —
7. O riboreji. —
8. Novi semnji v Tržiču (Monfalcone). —
9. Razpis štipendij.

Darila, ktera se bodo l. 1875 delila plemenskim konjem.

Konkursni kraji :

v *Tolminu* za sodnijske okraje : Bovec, Cirkno, Tomin, Kanal dne 4. oktobra ;

v *Gradiški*, za južni del poknežene grofije Goriške in Gradišcanske in za tržaško okolico dne 7. oktobra ;

v *Bulji* dne 11. oktobra in v *Pazinu* dne 13. oktobra.

Darila se podelè :

A. kobilam materam, B. mladim kobilam in C. žrebčkom. Kobile morajo biti vsaj 5 let stare, le kobilam pinčgavskega plemena se delè darila tudi, če so le 4 leta stare.

Le ko je žrebe zarodil državni plemski žebec, se darilo podeli.

Okoliščina, da je kobila že v prejšnjih letih dobila darilo, ne izključuje nje od darila.

B. Gledè na mlade kobile :

Za nje morejo konkurirati tri do štiri letne kobile pinčgavskega plemena.

Delitev daril: Delè se državna darila v zlatu od 1 do 10 cekinov, sreberne svetinje in pohvalna pisma.

G. kr. namestništvo za Primorsko

v Trstu 19. avgusta 1875.

Preuravnava deželne kmetijske šole.

Deželni odbor bo v kratkem razglasil novi načrt ali program preuravnane kmetijske šole. Ker bomo v prihodnjem listu ves program prinesli, bomo le glavne točke navedli toliko da zamorejo gospodarji še o pravem času seznaniti se z novo uravnavo ter da se odločijo za obiskovanje šole, ktera se prične s 1. oktobrom. Šola bo imela dva oddelka, katerih prvi in poglobitniši je nižja praktična kmetijska šola. drugi pa viši; prvi ima namen odgojevati praktične poljedelce, ki bodo umeli vsa kmetijska opravila izvrševati, drugi pa one, ki se hočejo seznaniti s kmetijstvom, da postanejo oskrbniki grajščin.

V nižji oddelek se bodo sprejemali kmetški mladenči, ki so 18 let stari, zdravi in lepega vedenja in so se uže pečali s poljedelstvom ter morajo dokazati, da so dovršili ljudsko šolo. Za nižji oddelek je odločenih 8 štipendij po 120 fr. na leto. Poduk traja dve leti. Učenci tega oddelka morajo vsa kmetijska opravila delati n. pr. oskrbovati sadišča, ngrade, sadne vrte, hleve kleti i. t. d. Vsak dan bodo po 5 ur delali, 5 ur pa bo odločenih za podučevanje v vseh strokah kmetijstva.

V viši oddelek se sprejemajo mladenči, ki so vsaj nižji gimnazij dovršili. Oni morajo biti pri vsakem delu, pečajo se s knjigovodstvom, ter dobivajo tudi znanstven poduk o kmetijstvu. V nižji oddelek se sprejme 20, v viši oddelek pa le 8 dijakov. Podučevalo se bo v dveh odsekih, kakor do sedaj, namreč v slovenskem in italijanskem jeziku.

Ker zamorejo tedaj v preuravnano kmetijsko šolo stopiti tudi mladenči, ki so le ljudsko šolo dovršili in ker jim je sedaj prilika zagotovljena, da se bodo praktično izurili v vseh kmetijskih opravilih da se ne bodo odvadili dela, ker bodo strogo delalni ostali, nadejamo se, da se bo prav veliko učencev oglasilo za nižjo kmetijsko šolo. Kmetovalci, posebno premožniši gospodarji! le z umnim kmetovanjem zamoremo še kaj pri gospodarstvu doseči, le kedor ume vse dobro obrniti, bo v teh letinah, ko so davki veliki, delalci silno

drugi, zamogel izhajati in prilično dobro živeti. Vse napreduje, tudi mi ne smemo zaostati. Poglejte le, da prav kmetijska znanost nam nam je pozvedela, da žveplo je edino sredstvo proti siloviti trtni bolezni, da zamoremo vino stanovitno storiti, da zamoremo mleko bolje porabiti, kakor uže sedaj vsi verujejo, ki vedò, kako dobro izdelan je sir Polubinski, ki se tudi cent po 8—10 fr. dražji od navadnega prodaja.

Še je virov, kateri niso do sedaj porabljeni; koliko lepih gričov ne nahajamo še praznih, po katerih bi zamoglo rasti okusno sadje, koliko je še zanemarjenih pašnikov pa tudi travnikov, ktere bi zamogli z napeljavo vode zdatno zboljšati. Sto in sto reči bi zamogli naštet, ktere se morejo še zboljšati.

Veliko bodele koristili vašim sinom, ktere ste odločili za vašega gospodarstva naslednike, če jih v kmetijstvu izšolate. Tudi v drugih deželah so bili v začetku mlačni za kmetijske šole, sedaj pa jih čislajo in vsak sin odločen za domačo kmetijo, mora obiskovati kmetijsko šolo. Gospodarji storite tudi vi tako, da tudi v naši deželi nastanejo boljši in srečniši časi, katerih gotovo vsem nam živo treba. K blagostanju pripomore le omika!

Poziv vinorejcem.

Ravnatelj deželne kmetijske šole je stavil predlog, da se letos napravijo večje poskušnje z napravo vina iz različnih vinskih krajev, da se tako določno spozna kakovost in vrednost naših vinov, ktera so gotovo, če se umno in pravilno napravljajo potem pa v kletu skrbno nadzorujejo, sposobna za svetovno vinsko kupčijo.

Ker naše društvo sedaj nima pripravljenih denarjev za nakupovanje grozdja iz različnih vinskih pokrajin, je sklenil glavni odbor povabiti vse vinorejce, da bi poslali nekoliko grozdja ali mošta, da se potem po pravih umnega kletarstva izdeluje, se ve da ostane dotično blago lastnina pošiljatelja, ki bo o svojem času zopet zamogel dobiti poslanemu grozdju primerno množino pravilno izdelanega vina.

Ker je za našo deželo vinoreja tolike važnosti, je pač taka poskušnja prepotrebna in velekoristna; zato se nadejamo, da bodo vinorejci podpirali nameravane skušnje. Dosedanje naj vspešniše poskušnje v napravi vina na deželni kmetijski šoli zagotovljajo vsakemu, ki bo poslal kaj grozdja za navedeni namen, da ne bo ničesa pogubil, ampak za to dobil poverjeno izvrstno vino.

Grozdje naj se z natančnim podpisom pošlje ravnateljstvu deželne kmetijske šole. Za letos bi se poskušalo vino iz sledečih glavnih vinskih pokrajin:

belo vino iz Brd,

belo vino iz Vipavske doline (Dornbržan, Rifenberčan i. t.)

črno vino Kraško in Furlansko.

C. kr. kmetijsko društvo

v Gorici 24. avgusta 1875.

Podpredsednik:

vitez V. Ritter.

Tajnik:

Streinz.

Zakaj nektera ptuja plemena vpeljana v druge pokrajine hirajo?

Kaj pogostoma se dogodi, če vpeljemo iz daljnih krajev plemensko živino, s katero nameravamo požlahniti našo domačo živino, da začenja hirati ker prišla je v čisto nove kraje in zračne razmere, kakoršnih ni bila privajena. Ni čuda, da ne tekne posebno dobro in da nima več onih izvrstnih izvirnih lastnosti, zaradi katerih smo se namenili kupiti in rabiti jo za požlahnevanje naše živine. Vsled tega pa takoj lastnik sklepa, da je opeharjen in se togoti nad onimi, ki so mu ono pleme nasvetovali. Vendar skušnje uče, da so taki sklepi navadno krivi in vsaj prezgodnji, treba le popraševati in iskati po vzrokih, zaradi katerih živina slabeja postaja, in videli bomo, da imamo vzrok temu iskati v obnebj in novih krajnih razmerah, katerih se ptuja živina ni še privadila. Morda se je novemu neugodnišemu obnebj pridružila tudi slaba krma, ni čuda, da vpeljana živina ne kaže izvrstnih lastnosti.

Kolikor stareje je kako pleme, toliko težje je, da se bo privadilo novega obnebj in kraja. Nasprotno pa se lahkije privadijo plemena manjše starosti in ktera so uže dalječ okrog izvirnega ali prvotnega kraja razširjena, ker nanje so uže različni klimatični in krajni vplivi delovali.

Kolikor različniše je obnebj in zrak kakor tudi kraj, v kterega pride ptuja živina, toliko pozneje se bo živina vdomačila n. pr. živina iz milega obnebj v mrzlo trdo in nasprotno iz hladnega mrzlega frišnega planinskega zraka v vroče soparno obnebj i. t.

Velikansk vpliv ima pri vdomačenji (aklimatizaciji) tudi krmenje sploh način novega živinja. Tako n. pr. silno trpi živina, ktera se je v domačem kraju vedno po dobrih sladkih pašnikih pasla in v čistem hladnem zraku sprehajala sedaj pa mora stati v zatuhlem temnem hlevu brez prostosti. Vsled tega trpi živini, manj molze, je bolj klaverna, slabo prežvekaje, vsled tega se slabo redi, rodovitna i. t. Ko so na kmetijo naše deželne kmetijske šole prignali originalno čedo Pincgavsko, kder se je živina vedno pasla in hodila po prostem, videli smo, kako jim je težko bilo vedno stati v hlevu; bik je postal zelo len za skakanje, ko pa je mogel vsak dan par ur v posebnem ograjenem prostoru letati, postal je čvrsteji in tudi za skakanje bolji. Če hočemo tedaj zabraniti pri vpeljavi in vdomačevanji ptujih plemen, da se kmalo in brez vse škode vdomačijo, moramo na vse paziti, kar dela razloček presilen in prevelik med prejšnimi in sedanjimi novimi razmerami bodisi kraji, obnebja, bodisi krmenja in oskrbovanja sploh. Le kedor prav skrbno odgaja vpeljano živino, bo dosegel željeni namen; nasledniki to je mladitvi vpeljane živine pa bodo uže boljši za novi kraj, ker se od prve mladosti, od rojstva vadijo krajnih razmer. Tako učijo mnogotere skušnje, kakoršne so doživeli na posestvu v Monasteru, kder so vpeljali ptuja plemena. Izvirna živina je v novem obnebju veliko trpela in veliko zgubila od poprejšnjih slovečih lastnosti, mlačina pa se je zopet po vsem dobro obnesla. Kupujmo torej kolikor je le mogoče naši bolj enako živino, ktera tudi v takih krajih živi, ki niso pre različni našim ne v obnebju, ne v pašnikih sploh krmi.

Po Tominskem i. t. imajo precej brezaste živine, ktera je sorodna z Belansko govedo, ki po Koroškem slovi. Ondotni kraji niso veliko različni našim, živina pa dobra, tedaj s tako si pomagajmo in požlahnujmo našo bolj revno živino. Tukaj ne bomo težavnega dela imeli z vdomačenjem vpeljane živine.

Koliko pomaga gnoj travnikom.

Uže večkrat smo pisali, kolike koristi je, če travnikom pri-pomoremo s primeranim gnojem. Hlevskega gnoja jim le težko privoščimo, ker ga treba za njive, imamo pa dokaj družih tvarin za to sposobnih n. pr. kompost, pepel, iz drv in premoga, apno, saje, zmlete kosti, skretnica, gnojnica i. t. Naberanje takih gnojilnih tvarin ni težavno in gotovo obilniša košnja bogato povrača stroške takega gnojenja.

Prav zanimive so skušnje, priobčene od „österr. landw. Wochenblatt-a, ktere kažejo velik vspeh gnojenja na travniku, ki je pred *negnojen* dajal:

	15·2	centov	sena	in	7	cent.	otave	; skup:	22·2	cent.
pognojer s kom-										
postom										
(200 cent. na oral)	34·	„	„	16·4	„	„	„	50·4	„	
								tedaj	28·2	centov na leto več.
pognojen z gnojnico										
(na oral 50 veder)	19·4	„	„	16·9	„	„	„	36·3	„	
								tedaj	14·1	več.
pogn. s skretnikom										
(32 cent. na oral)	21·2	„	„	29·2	„	„	„	50·4	„	
								tedaj	28·2	cent. več.
pog. z minealskimi										
gnoji: kalijevo soljo	26·4	„	„	26·4	„	„	„	52·8	„	
								tedaj na leto	30·6	cent. več.
pogn. z golobjekom										
(12 centov na oral)	37·3	„	„	24·7	„	„	„	62·	„	
								tedaj	33·8	cent. več.
pogn. z golobjekom										
in scavnico										
(16 cent. na oral)	38·8	„	„	25·9	„	„	„	64·7	„	
								tedaj	42·5	cent. več.

Da bi vendar taki vspehi naše gospodarje pripeljali do spoznanja in tudi posnemanja!

Izlet na Razor.

(Potopisna čertica).

Spisal izšolani kmetovalec A. Podgornik.

(Konec)

Čudno se mi je zdelo, da mora živina toliko in tako mastnega mleka dati, ker ko sem si ogledal planino sem si mislil da živina niti živeti ne more. A vendar dajo krave, pri vsem tem da so noč in dan v dežju in na vročini pod milim nebom dosta *jako* mastnega mleka in zraven so še lepo rejene. Sicer bode uže kaj počasi vse hipoma ne more biti; letos so si popravili stan (poslopje) in omisnili nektera orodja. Hišica stoji kraj gozda ki se po

razoju širi nekoliko proti severiztoku. Zidovje je lepo ometano in pobeljeno pokrita je sè deskami. Na severo iztočni strani sloni na rebro in vsled tega pride streha na tem kraju skoro dotal.

Ako stopiš v hišo na južni strani nekoliko bolj na desni stopi ti hitro v oči uže omenjeni kotel, ki stoji na sredi med vhodnimi vratami in vratami ki so za hram ali klet pri desni steni. Na nasprotni strani so pa tri preše, dve še stari prvotni a vendar dobri na novo narejeni druga pa železna vendar ne toliko prilična in praktična.

Od preš dalje so pa klopi napolnjene s kombači in drugim sirarskem orodjem. Dalje v kotu bil je mizi podoben stol krog kterega so bile klopi — tu smo obedovali. Ognjišče je bilo zraven vélikega kotla; pri ognjišči bila je klop, ki je segala do hramovih vrat; tu smo sedevali ter se greli a služila je g. Kuraltu tudi za — posteljo: bila mu je priljubljena, kakor se je posled sam izrazil.

Stopimo zdaj še v klet. Pri stenah so police na sredi pa miza sè soljo kertačo pertom i. dr. sirarskim orodjem. Tu se siri soli, obračajo, brišejo itd.

Kakor č. bralec sprevidi, bilo je vse jako primitivno, originalno — romantično — vendar vse v najlepšem redu in snagi kajti najmanje nesnage bodisi ona ali druge g. Hitz nij sterpel.

Pastirji, uže priletni mladeniči in celo možje podvergli so se njegovim poveljem. Naj le omenim, v dokaz temu, da so morali vsak večer molit itd. dasiravno je on protestant. Bere namreč francozke in taljanske kajige, nemške časnike in tudi slovenščine je, primeroma majhnem času kar je na tominskem dobro zmožen.

Zdaj naj omenim še naših postelj. Salon kder smo spali imel je obliko prizme a ne kreke kakor navadno. Spali smo na bukovem protji. Jaz ne vem kako so drugi prenočevali a sam za-se rečem le po težkem delu sladak počitek. Ko sem se vlegel sprejel me je Orfej v naročje ter me do drugega jutra v naročji zibal. Sicer moram priznavati da sva imela jaz in moj drug boljša postelja. Poblazinjena mehka nij ravno bila a postnali sva imela dve in en koc.

Menim da sem zdaj glavneje točke omenil a ostane mi še III razdelek kterega bom Vam prihodnič popisal.

O riboreji.

Le malokedaj smo v našem listu spregovorili o riboreji ktera pa ni ravno male važnosti za našo deželo, kakor se moremo

prepričati iz temeljitega sporočila, katero je kmetijskemu društvu podal čast. gosp. mons. Pauletič, da bi odbor tudi to stroko narodnega gospodarstva pospeševati začel.

Sporočilo se glasi:

Kakor sem od več strani pozvedel, niso še nikjer po deželi učinili, da bi z umnim ribštvom vkoristili razne vode, potoke, reke i. t., nasprotno pa se vse stori, kar nasprotuje riboreji.

Da zamorejo ribe polagati jajčica, podajo se v potoke in druge mirne kotiche, kder jih pa roparska roka kaj lebko polovi, in tako se na milijone zaroda pokončava. Tudi mlade ribice ostajajo navadno le v plitvi vodi, kder jih zopet hudobneži z mrežo lovè tako da le naj manjši del zaroda srečno uide silnemu ropu. V novejih časih se pa poslužujejo za vničenje rib še dinamita, kterege mečlejo v vodo, da razpoči in tako mnogo rib pobije.

Visoka c. kr. vlada je sicer prepovedala rabo dinamita pa prodaje dinamita ni prepovedana?

Še ni dolgo časa, kar smo slišali, da so nametali dinamita u reko Vipavo pri Bokavici in v Sočo pri Plaveh, kder je bilo veliko rib zbranih, tako da so nad 600 funtov rib nalovili. Tako se gotovo pogostoma dela in če se temu ne stopi strogo nasproti, nastopil bo še čas, da bodo naše reke prazne rib. (dalje prih).

Novi semnji v Tržiču (Monfalcone).

Županstvo v Tržiču objavlja, da bodeta dva nova semnja v Tržiču in sicer

dne 20. marca in 6. decembra,

kar radi objavimo, ker je Tržič prav primeren kraj za živinsko kupčijo uže zaradi bližnjega Trsta.

Razpis štipendij.

Razpisanih je od vis. deželnega odbora 8 štipendij po f. 120 na leto za učence preuravnane praktične kmetijske šole. Prosilci morajo dokazati, da so 18. let stari in zdravi da so dovršili ljudsko šolo in da so uže delali v kmetijstvu. Prošnji morajo dodati ubožni list in spričevalo o obnašanji.

S 1. oktobrom se bo pričelo podučevanje.

Zal: c. kr. kmetijsko društvo; odgovorni urednik prof. F. POVŠE.

Tiskar Seitz v Gorici.